

[discriminatiewijzer.nl]
{ Rotterdam Inclusivity Project } (2026)

[TITLE] **Bottom-up de gemeenschap
van de Agniesebuurt versterken**

Rotterdam Inclusivity Project Thesis Hub 2024-2025
Policy Brief

[AUTHOR] Camille Wefers Bettink

[1] Samenvatting

· **Probleem:** In de Agniesebuurt, een kleine maar zeer diverse buurt in Rotterdam Noord, ontbreken inclusieve, door bewoners beheerde gemeenschapsruimtes. Bewoners voelen zich vaak slechts bezoekers in het centrale buurthuis en de participatie in de andere gemeenschapsruimtes is gefragmenteerd. Dit leidt tot weinig interetnisch contact, hogere sociale spanningen en vooroordelen die de collectieve effectiviteit en ondersteuningsnetwerken verzwakken.

· **Beleidskritiek:** De belangrijkste beleidsfouten die dit gevoel bij bewoners hebben veroorzaakt, zijn: (1) de symbolische organisatiestructuur van de gemeenschapsruimtes, (2) de activiteitsgebonden interacties tussen bewoners, (3) de fysieke en psychologische toegangsbarrières en (4) de etnische eentonigheid van de gemeenschapsruimtes. Desondanks bieden deze gemeenschapsruimtes essentiële voorzieningen voor het ondersteunen van het sociale leven in de buurt, met name voor ouderen en kinderen. Bovendien stimuleren ze, door middel van divers personeel, doelgericht gemeenschapswerk en gezamenlijke activiteiten, interetnische interactie.

· **Aanbevelingen:** De gemeente moet de betrokkenheid van bewoners en de culturele inclusiviteit in de openbare ruimtes van Agniesebuurt versterken door initiatieven van bewoners te ondersteunen, co-bestuursstructuren op te zetten, de vertegenwoordiging binnen sociale structuren te verbeteren en cultureel gevoelige trainingen en protocollen voor conflictbemiddeling te implementeren. Daarnaast moet de gemeente de voortdurende interactie tussen verschillende etnische groepen bevorderen door middel van herhaalde, laagdrempelige activiteiten, gecoördineerde programmering in alle ruimtes en samenwerking met diverse buurtleiders om het vertrouwen te herstellen en de cohesie in de buurt te bevorderen.

[2] Probleemcontext en belang

Agniesebuurt is een kleine maar zeer diverse buurt in Rotterdam Noord, met ^{4.050} inwoners ⁽²⁰²³⁾¹ afkomstig uit ¹²⁸ landen². Deze geconcentreerde diversiteit betekent dat dagelijkse interacties vaak plaatsvinden tussen mensen met uiteenlopende etnische, culturele en taalkundige achtergronden. Deze verschillen zijn echter niet neutraal: de sociale betekenis die verbonden is aan afkomst, etniciteit en ras is diep geworteld in het lokale leven.³ Tussen ²⁰²³ en ²⁰²⁴ werd bij ³³ van de ⁵⁵ meldingen van discriminatie in Agniesebuurt huidskleur of afkomst genoemd.⁴ Dit wijst erop dat waargenomen verschillen een belangrijke rol spelen in deze interacties en uiteindelijk kunnen bepalen of deze inclusief of exclusief zijn. In deze context is de rol van gemeenschappelijke ruimtes van bijzonder belang voor de sociale cohesie in de buurt.

Gemeenschapsruimtes zijn echter niet automatisch inclusief en wekken daardoor inherent gevoelens van verbondenheid en sociale cohesie op.⁵ Ondanks de aanwezigheid van verschillende gemeenschapsruimtes, waaronder De Banier (een buurtcentrum van SOL⁶), de Weggeefwinkel⁷ (Schoterbosstraat) en de Oogst Met Mij Mee (OM) gemeenschapstuin⁸ (Vijverhofstraat), signaleren bewoners en buurtwerkers consequent het ontbreken van een stabiele, inclusieve en door bewoners gedreven ontmoetingsplek. Bestaande ruimtes bieden belangrijke voorzieningen en creëren mogelijkheden voor contact, maar hun structurele organisatie beperkt de inclusiviteit en het gevoel van eigenaarschap van de bewoners. Bewoners beschreven herhaaldelijk een "gat" in hun buurt: een gebrek aan een gedeelde ruimte die collectief aanvoelt, cultureel gastvrij en toegankelijk is.

Institutioneel geleide ruimtes zoals De Banier bieden regelmatige programma's en professioneel personeel, maar bewoners hebben beperkte invloed op het gebruik van de ruimte. Initiatieven zoals de Weggeefwinkel of de OM gemeenschapstuin bevorderen daarentegen effectief een gevoel van verbondenheid, maar hun precare financiering en beperkte capaciteit maken ze kwetsbaar. Het resultaat is een gemeenschapsruimte die gefragmenteerd, instabiel en onvoldoende inclusief is, waardoor de mogelijkheden voor duurzaam interetnisch contact worden beperkt.

A. Hoofdoorzaken

- **Symbolische participatiemodellen:** Bewoners hebben beperkte invloed op de programmering en het bestuur van institutionele gemeenschapsruimtes, wat het gevoel van saamhorigheid ondermijnt en de betrokkenheid van bewoners vermindert.
- **Sociaaleconomische ongelijkheid en precariteit:** Verschillende bewoners van Agniesebuurt gaven aan dat veel andere bewoners niet in staat zijn om deel te nemen vanwege hun lange werkuren en andere persoonlijke lasten. Dit beperkt wie vertegenwoordigd is in het lokale sociale leven en versterkt uitsluiting.⁹
- Verschillende normen: Bewoners beschreven verschillende opvattingen over kwesties zoals kindveiligheid of buurtetiquette. Deze verschillen, deels gevormd door culturele achtergronden, kunnen de ervaren sociale afstand tussen groepen vergroten.
- **Verlies van een voormalig buurtcentrum (Basta):** De sluiting van Basta ondermijnde het vertrouwen van de buurt in gemeentelijke initiatieven voor het sociale leven in de buurt. Verschillende bewoners noemden het een keerpunt dat de buurt zonder een centrale en inclusieve ontmoetingsplek achterliet.

B. Effects

The absence of inclusive public spaces has concrete consequences for Agniesebuurt's social fabric:

- Interacties vinden meestal plaats via informele, laagdrempelige ontmoetingen (bijvoorbeeld speeltuinen, burenhelpen), die geen nieuwe interacties tussen bewoners met verschillende achtergronden, 10 of waarden of interesses bevorderen.
- Negatieve interacties tussen groepen leiden tot uitsluitend gedrag tussen bewoners.¹¹
- Bewoners melden belemmeringen voor meer formele participatie: activiteiten zijn vooral gericht op ouders of ouderen en vinden vaak plaats tijdens werktijd.
- Werkende volwassenen, mensen met een zwaardere persoonlijke last en bewoners die geen Nederlands spreken, geven aan zich buitengesloten of geïsoleerd te voelen.
- Zonder gedeelde, gastvrije ruimtes erodeert het vertrouwen tussen burenhelpt, waardoor informele steunnetwerken en de collectieve capaciteit van de buurt verzwakken.¹²

C. Urgentie

Het herstellen van vertrouwen en cohesie is essentieel voor de stabiliteit van de buurt en het welzijn van de bewoners¹³. In etnisch diverse contexten, zoals Agniesebuurt, bepalen lokale interacties sterk het gevoel van veiligheid, verbondenheid en identiteit van de bewoners. ¹⁴ De voortdurende afname van vertrouwen draagt bij aan sociaal isolement, isolatie en afnemende informele steunnetwerken.

Binnen het Nederlandse model van de participatieve samenleving, dat burgers meer verantwoordelijkheid geeft voor het gemeenschapsleven, ¹⁵ ondermijnt deze sociale fragmentatie de kerndoelstellingen van actief burgerschap, zelforganisatie en collectieve verantwoordelijkheid. Het creëren van inclusieve, door bewoners gedreven gemeenschapsruimtes is daarom urgent om ervoor te zorgen dat de lokale sociale infrastructuur gelijkheid, cohesie en verbondenheid in Agniesebuurt ondersteunt.

[3] Beleidskritiek

A. Welke aspecten van het beleid/de praktijk schieten tekort? Hoe beïnvloedt de huidige aanpak mensen negatief?

Er zijn verschillende belangrijke structurele belemmeringen voor het effectief creëren van een inclusieve en door bewoners gedreven gemeenschapsruimte. Ten eerste zijn er **symbolische organisatiestructuren** waarin bewoners weinig echte invloed hebben, die het gevoel van verbondenheid beperken en de participatie verminderen. In De Banier, dat als "Huis van de Wijk" een thuis van en voor de buurt zou moeten zijn, voelen bewoners zich over het algemeen meer bezoekers dan eigenaren. Dit komt ten eerste door de beperkte zeggenschap van bewoners over de programmering en het gebruik van de ruimte. Ze moeten toestemming vragen of zelfs onderhandelen met de maatschappelijk werkers die de ruimte beheren. Ten tweede melden buurtwerkers dat financieringsmechanismen prioriteit geven aan het afvinken van regels ("vinkjes zetten") boven echte gemeenschapsopbouw, waardoor er weinig ruimte overblijft voor door bewoners geleide innovatie. Als gevolg hiervan richten ruimtes die bedoeld zijn om inclusie te bevorderen, zoals officiële buurtcentra, zich vaak op specifieke kwetsbare groepen (kinderen, ouderen) en sluiten ze anderen uit, zoals werkende volwassenen of bewoners die minder bekend zijn met Nederlandse institutionele processen.

Bovendien **vinden interacties** in de Agniese buurt, wat betreft de programmering van gemeenschapsruimtes, **vaak plaats rond een enkele activiteit en niet in een doorlopende relationele context**. Sommige buurtwerkers moesten bewoners dwingen om met bewoners van verschillende etnische achtergronden om te gaan.

Toegankelijkheidsbarrières, zowel fysiek als psychologisch, in institutionele ruimtes en door vrijwilligers gerunde ruimtes, beperken de participatie van alle bewoners. Denk hierbij aan de beperkte openingstijden van gemeenschapsruimtes, de fysieke ontoegankelijkheid van sommige ruimtes (in De Banier zijn er steile trappen naar de tweede verdieping) en de inrichting van sommige ruimtes (de ingang van De Banier is moeilijker te vinden voor nieuwkomers). Wat betreft de psychologische ontoegankelijkheid van gemeenschapsruimtes, ervaren sommige bewoners een hoge drempel om deel te nemen aan activiteiten, versterkt door de beperkte culturele sensitiviteit (niet altijd halal eten, geen meertalige communicatie). Ook begeleiders van de gemeenschapsruimte kunnen zich buitengesloten voelen. In de Weggeefwinkel werd een van de vrijwilligers gepest door een deelnemer omdat ze geen Nederlands sprak. De manier waarop de kwestie werd opgelost, was inclusief voor beide partijen en zorgde ervoor dat een dergelijk incident zich niet meer zou voordoen. Dit illustreert het belang van een context die culturele sensitiviteit ondersteunt.

Een andere oorzaak van het gevoel van gebrek aan inclusieve gemeenschapsruimte in Agniese buurt is de **etnische eentonigheid van sommige van deze ruimtes**. Volgens een van de bewoners werden sommige vrijwilligersruimtes, met name rondom groene zones, voornamelijk gerund door witte expats en Nederlanders. In De Banier waren er weliswaar maatschappelijk werkers met verschillende etnische achtergronden (Surinaams, Marokkaans, Nederlands), die deze etnische groepen effectief mobiliseerden om deel te nemen aan activiteiten; sommige vrijwilligersruimtes misten echter leidende rolmodellen uit meerdere etnische groepen.

Ten slotte beïnvloeden bredere structurele en sociale problemen op buurt- en stadsniveau, en daarbuiten, zoals **socialeconomische ongelijkheid**¹⁶ en **discriminatie**, ook het contact en de interactie tussen bewoners. Met name de **negatieve oververtegenwoordiging** van specifieke etnische groepen in de media werd door verschillende volwassen bewoners aangehaald om hun terughoudende houding ten opzichte van bewoners uit deze groepen te rechtvaardigen. Hoewel dit bredere factoren zijn die buiten de invloedssfeer van gemeenschapsruimtes vallen, dragen ze ook bij aan het ondermijnen van pogingen om vertrouwen en cohesie in de buurt te bevorderen.

Ten slotte belemmert de **kwetsbaarheid van positieve initiatieven** de perceptie van inclusieve buurtruimtes. Zelfgeorganiseerde projecten zoals de Weggeefwinkel of OM-tuin verbinden bewoners weliswaar succesvol, maar blijven kwetsbaar zonder structurele ondersteuning of continuïteit van financiering.

B. Zijn er elementen die wél goed werken?

- **Essentiële middelen voor het sociale leven:** Buurtruimtes bieden de fysieke ruimtes, buurtwerkers, financiering en programma's die sociale activiteiten mogelijk maken (vooral voor kinderen en ouderen), en dragen zo direct bij aan gevoelens van inclusie en sociale cohesie.
- **Samenwerkingsactiviteiten met materialen bevorderen interetnische relaties:** Activiteiten met als doel samenwerking door middel van materialen (bijvoorbeeld koken, tuinieren, objecten ruilen, fietsen repareren) bevorderen effectief interetnisch contact.
- **Divers personeel stimuleert verbinding:** In De Banier zorgt het diverse personeel ervoor dat verschillende etnische groepen in de buurt zich thuis voelen in de buurtruimte, wat ontmoetingen tussen verschillende groepen stimuleert.
- **Sleutelrol van vrijwilligers en buurtwerkers:** De medewerkers die de buurtruimtes in Agniese buurt beheren en runnen, proberen interetnische inclusie en contact te bevorderen.

[4] Aanbeveling voor actie & verwachte uitkomst/risico's

Uit de bevindingen van mijn proefschrift kunnen verschillende belangrijke lessen worden getrokken die ingaan op elk van de geïdentificeerde beleidsproblemen. Deze lessen kunnen worden onderscheiden op algemeen en contextspecifiek niveau.

1. Versterking van bewonersbetrokkenheid

Om de symbolische organisatiestructuren en de daaruit voortvloeiende uitsluiting van sommige bewoners aan te pakken, zou de gemeente "gedeelde waarden en activiteiten onder de bewoners" moeten creëren, 17 om een grotere sociale cohesie te bevorderen te midden van de verschillende verwachtingen en mogelijkheden van bewoners voor het sociale leven in de buurt. Om de sociale verbondenheid, cohesie en wederzijdse steun daadwerkelijk te versterken, moet de planning van de buurtruimte beginnen bij de bewoners zelf.

In algemene zin houdt dit in dat de gemeente bewoners moet stimuleren om eigenaar te worden van de buurtruimte door: (a) bestaande buurtruimtes te ondersteunen die aantoonbaar inclusiviteit en eigenaarschap van bewoners centraal stellen, (b) formele, terugkerende overlegkanalen tussen bewoners en de gemeente op te zetten over het doel en de functie van buurtruimtes, programmering en financieringsprioriteiten, en (c) modellen voor medebestuur te introduceren (bijvoorbeeld participatieve budgettering voor sociale activiteiten). Flexibele vormen, zoals dialogen in kleine groepen, vertaalondersteuning en informele bijeenkomsten, kunnen participatie mogelijk maken voor bewoners die zich minder op hun gemak voelen in formele of uitsluitend Nederlandstalige omgevingen.

Op *contextueel niveau* moet de gemeente allereerst financiële stabiliteit bieden voor effectief inclusieve, door bewoners beheerde ruimtes (medewerkers van Weggeefwinkel benadrukten bijvoorbeeld dat een stabiel inkomen cruciaal is voor het in stand houden van gemeenschapsruimtes). Ten tweede moet de gemeente gestructureerde gesprekken tussen bewoners en buurtwerkers bij De Banier (SOL), OM Garden en Weggeefwinkel stimuleren. Ten slotte moet de gemeente, om het vertrouwen van de buurtbewoners in de gemeente te herstellen, verantwoording afleggen voor eerdere gemeentelijke beslissingen, met name de sluiting van Basta, die door verschillende bewoners als een groot verlies voor het sociale weefsel van de buurt werd beschreven.

2. Faciliteer voortdurende, relationele interacties tussen bewoners

Evenzo vereist het beperkte aantal interacties tussen bewoners en het beperkte effect van activiteitsgebonden interacties op een grotere sociale inclusie en cohesie in Agniesebuurt dat relationele interetnische interacties tussen bewoners als doel worden gesteld voor buurtgemeenschappen. Op een algemeen niveau moeten flexibele maar gestructureerde sociale buurtstructuren¹⁸ worden ontwikkeld die voortdurende, herhaalde, relationele contactmogelijkheden creëren in plaats van eenmalige activiteiten. In de praktijk zou dit kunnen inhouden: (a) het in kaart brengen van de sociale netwerken binnen de buurt om de belangrijkste ruimtes, activiteiten, facilitators, enz. in verschillende buurten te identificeren; (b) het gezamenlijk ontwikkelen van programma's door bewoners en buurtwerkers; (c) het financieren van activiteiten die herhaaldelijk contact in laagdrempelige contexten bevorderen.

Op *contextueel niveau* dient de gemeente aanvullend participatief onderzoek uit te voeren om de sociale netwerken van Agniesebuurt in kaart te brengen, zowel in de openbare als de private ruimte, en in formele en informele omgevingen. Deze kaart kan vervolgens worden gebruikt om een gecoördineerde kalender met terugkerende relationele activiteiten op te stellen, verspreid over meerdere ruimtes. Daarnaast is het belangrijk om samen met buurtwerkers en bewoners initiatieven te ontwikkelen die zich richten op het vinden van gemeenschappelijke grond tussen bewoners door middel van gedeelde waarden of interesses, bijvoorbeeld op het gebied van straathygiëne of kindveiligheid. In dit proces dient de gemeente samen te werken met belangrijke buurtleiders uit verschillende etnische en sociaaleconomische groepen. Dit omvat belangrijke buurtleiders of rolmodellen uit Suriname, Marokko, Turkije, Nederland, nieuwkomers, gemeenschappen die afhankelijk zijn van een uitkering, en jongerenwerkers.

3. Culturele competentie vergroten en reageren op culturele ongevoeligheid

Om de psychologische barrière van culturele ongevoeligheid in openbare ruimtes aan te pakken, moeten deze ruimtes zo worden ingericht dat ze cultureel bewust en gastvrij zijn voor alle inwoners. De gemeente moet stadsbrede trainingen en protocollen voor cultureel sensitieve gemeenschapsopbouw opzetten, waaronder:

- (a) preventieve training in culturele bemiddeling,
- (b) conflictbemiddelingspraktijken en (c) protocollen om ongevoeligheid, discriminatie of uitsluiting aan te pakken.

Op *contextueel niveau* moet de gemeente de reactie van de Weggeefwinkel op het incident met taalpesten als model gebruiken voor een uitvoerbaar protocol voor openbare ruimtes. Dit omvat: (1) luisteren naar de verhalen van alle betrokkenen, (2) excuses aanbieden aan inwoners die zich gekwetst voelden, (3) de normatieve regels van de gedeelde ruimte herbevestigen (bijv. "radicale vriendelijkheid") en (4) in de loop van de tijd contact houden met alle betrokkenen. Deze aanpak leidde ertoe dat de buurtwerkers een sterkere band opbouwden met zowel de gedupeerde als de dader.

4. Verbetering van de vertegenwoordiging in gemeenschapswerkers en leiderschap

Om de etnische eenvormigheid van gemeenschapsruimten aan te pakken, moet er effectieve etnische vertegenwoordiging plaatsvinden binnen deze ruimten. Op algemeen niveau moet de gemeente de aanwerving en bevordering van maatschappelijk werkers, buurtorganisatoren en vrijwilligers met diverse etnische, culturele en sociaaleconomische achtergronden stimuleren. Tegelijkertijd moeten zij de banden met bestaande buurtleiders in elke wijk versterken.

Op contextspecifiek niveau moet de gemeente (a) zich richten op wervingsinspanningen voor Turkse, Marokkaanse en Surinaamse inwoners, (b) rechtstreeks samenwerken met sleutelpersonen in de wijk en hen ondersteunen om een zichtbare rol te spelen in gemeenschapsprogramma's.

[5] Referenties:

Ahmadi, D. (2017). Diversity, public space and places of encounter: unpacking perceptions of public space in a lower-income highly diverse neighbourhood. *A+ BE| Architecture and the Built Environment*, (12), 107-128.

Buro Kruis Bustuiving. (n.d.) De Agniesebuurt groener en gezelliger maken. Dat doen we met Groen Agniese!. Retrieved December 8, 2025, from <https://www.buro-kruisbestuiving.nl/agniesebuurt>

Cornwall, A. (2008). Unpacking 'Participation': models, meanings and practices. *Community Development Journal*, 43(3), 269-283.

SOL (n.d.). De Banier. Retrieved December 8, 2025, from <https://www.solnetwerk.nl/onze-locaties/heel-rotterdam/rotterdam-noord/huizen-van-de-wijk-in-rotterdam-noord/huis-van-de-wijk-de-banier/>

Gemeente Rotterdam. (2024). Agniesebuurt. Wijkprofiel Rotterdam. <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2024/rotterdam/noord/agniesebuurt>

Jugert, P., Kaiser, M. J., Ialuna, F., & Civitillo, S. (2022). Researching race-ethnicity in race-mute Europe. *Infant and Child Development*, 31(1), e2260.

Liu, Z., Tan, Y., & Chai, Y. (2019). Neighbourhood-scale public spaces, inter-group attitudes and migrant integration in Beijing, China. *Urban Studies*, 57(12), 2491-2509. <https://doi.org/10.1177/0042098019879376>

Myrte S. Hoekstra & Fenne M. Pinkster (2019) 'We want to be there for everyone': imagined spaces of encounter and the politics of place in a super-diverse neighbourhood, *Social & Cultural Geography*, 20:2, 222-241, DOI: 10.1080/14649365.2017.1356362

Pettigrew, T. F. & Tropp, L. R. (2008). Allport's Intergroup Contact Hypothesis: Its History and Influence. In J. F. Dovidio, P. Glick, L. A. Rudman (Eds.), *On the Nature of Prejudice: Fifty Years After Allport* (pp. 262-277). John Wiley & Sons.

Portes, A., & Vickstrom, E. (2011). Diversity, Social Capital, and Cohesion. *Annual Review of Sociology*, 37(1), 461-479. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081309-150022>

Redactie Noorderzon010. (15 January, 2025). Weggeefwinkel alles is gratis en iedereen is welkom, Noorderzon010. Retrieved December 8, 2025, from <https://www.noorderzon010.nl/duurzaam-in-noord/weggeefwinkel-alles-is-gratis-en-iedereen-is-welkom/>

Rotterdam Inclusivity Project. (2023). *Neighborhoods In Rotterdam* [Data set]. Retrieved December 8, 2025, from <https://discriminatiewijzer.nl/buurt/en/>

Rotterdam Inclusivity Project. (2023). *Number of Various Countries of Birth, 2023* [Data set]. Retrieved December 8, 2025, from https://discriminatiewijzer.nl/data-analysis/bar?lang=en&s=1&v=N_conbirth&y=2023&n=5990515%2C1234567

Scholten, P., Crul, M., & van de Laar, P. (2019). Introduction. In: *Coming to terms with superdiversity: The case of Rotterdam* (p. 1-21), Springer Open. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-96041-8>.

Tropp, L.R. (2008). The Role of Trust in Intergroup Contact: Its Significance and Implications for Improving Relations between Groups. In M. Brewer, U. Wagner, L.R. Tropp, G. Finchilescu & C. Tredoux (Eds.), *Improving Intergroup Relations* (pp. 91-106). <https://doi.org/10.1002/9781444303117.ch7>

Salimi, M., Foroutan, M., & Naghdi, A. (2019). Analyzing social cohesion in open spaces of multiethnic poor neighborhoods: A grounded theory study. *Journal of Architecture and Urbanism*, 43(1), 1-13.

van Gerven, M. (2019). The Dutch participatory state: Shift from a welfare system of collective solidarity towards individual responsibility in a participatory society. In *Routledge Handbook of European Welfare Systems* (pp. 387-403). Routledge.

[discriminatiewijzer.nl]
{ Rotterdam Inclusivity Project } (2026)